

جمهوری اسلامی ایران

مدیریت حوزه علمیه استان قم

رساله علمی سطح ۳

بررسی آسیب‌های اخلاقی عزاداری امام حسین علیه السلام
و راهکارهای آسیب‌زدائی

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین دکتر محمد رضا احمدی

استاد مشاور: حجت الاسلام والمسلمین دکتر حسین مرادی نسب

نویسنده: سعید باقری

۱۳۹۹

چکیده:

عزاداری امام حسین (ع) یکی از تأثیرگذارترین زمینه‌های اخلاق در زندگی فردی و اجتماعی است. این سنت دیرینه به دلالتی در معرض آسیب‌هایی قرار دارد. این پژوهش با روش توصیفی و تحلیلی با تکیه بر آیات، روایات، منابع کهن و جدید انجام شده است. هدف از این رساله شناخت آسیب‌های اخلاقی عزاداری امام حسین (ع) و راهکارهای آسیب‌زدائی آن است. نتایج تحقیق نشان داد که آسیب‌هایی وجود دارد که پیروان اهل بیت (ع) ناخواسته و دشمنان مغرض به آنان، در عزاداری امام حسین (ع) آن را بکار می‌گیرند. رساله در مقام شناسایی این آسیب‌ها و در نهایت ارائه راهکارهایی است که با بررسی آنها می‌توان نتیجه مطلوب از عزاداری امام حسین (ع) به دست آورد و جامعه را از گزند آفت‌های عزاداری نجات داد.

کلید واژگان: آسیب‌های اخلاقی، اخلاق کاربردی، عزاداری امام حسین (ع)

عنوان	فهرست مطالب	صفحه
مقدمه		۱
فصل اول		۲
کلیات و مفاهیم		۲
بیان مسئله		۳
ضرورت و اهمیت تحقیق		۳
اهداف		۳
سؤالات تحقیق		۳
پیشینه تحقیق		۴
روش تحقیق		۵
مفاهیم		۵
آسیب		۵
اخلاق		۵
عزاداری		۶
فصل دوم		۷
آسیب های شکلی عزاداری امام حسین علیه السلام		۷
مقدمه		۸
۱:ریاء و تظاهر		۸
ریاء در لغت و اصطلاح		۸
دو نمونه از ریاء		۹
پنهانی نبودن کمک ها و نذر ها		۹
رقابت های ناسالم عزاداران		۱۰
ارتباط تنگاتنگ با حکم شرعی		۱۱
۲.آزار و اذیت		۱۲
آزار در لغت و اصطلاح		۱۲
آزار و اذیت در عزاداری		۱۲

- ۱۳..... نمونه های آزار و اذیت در عزاداری
- ۱۳..... مزاحم بودن بلندگوهای مجالس
- ۱۴..... طولانی شدن عزاداری
- ۱۴..... ایجاد مزاحمت در مجالس عزاداری
- ۱۵..... ۳. ارتزاق
- ۱۵..... ارتزاق در لغت و اصطلاح
- ۱۵..... تعیین دستمزد برای عزاداریها
- ۱۷..... تبلیغ اشخاص
- ۱۸..... ۴. مداحی خلاف شأن اهل بیت (ع)
- ۱۸..... شرافت مداحی
- ۱۸..... حفظ شأن مداحی
- ۱۹..... نمونه هایی از رعایت نکردن شأنیت اهل بیت علیهم السلام
- ۱۹..... توجه صرف به مداحی
- ۲۰..... بکارگیری از آهنگهای لهُو در مداحی
- ۲۱..... نداشتن صدای خوش
- ۲۲..... آموزش ندیدن مداحان
- ۲۲..... برهنه شدن جهت سینه زنی
- ۲۲..... رعایت نکردن وقت نماز
- ۲۳..... احترام نگذاشتن به اسامی متبرکه معصومین (ع) و صحابه شان
- ۲۳..... متخلف نبودن به اخلاق امام حسین (ع)
- ۲۳..... زنده نگه نداشتن عشق به امام زمان (عج)
- ۲۴..... تقویت نکردن نظام، رهبری، مرجعیت
- ۲۴..... اعتدال نداشتن در عزاداری
- ۲۴..... احترام نگذاشتن به پیشکسوتان
- ۲۵..... اجتناب نکردن از مدح و تمجیدهای بی معنا

- ۲۶..... استفاده نکردن از روش های کمالی در به روز کردن روش های اجرا
- ۲۶..... برانگیخته نکردن احساسات حق طلبی مردم و انزجار از باطل
۵. **مدگرایی منفی و افراطی و تقلیدی کورکورانه از غرب در عزاداری**
- ۲۶.....
- ۲۷..... ورود مدهای عجیب و غریب به مراسم های محرم
- ۲۷..... آرایش وبدن نگاری
- ۲۸..... آرایش تیره بانوان در ایام حزن اهل بیت علیهم السلام
- ۲۹..... لاک سیاه به احترام عزای امام حسین علیه السلام
- ۲۹..... **۶. اضرار به نفس**
- ۳۰..... نمونه هایی از این اضرار
- ۳۰..... تیغ زنی
- ۳۱..... عزای شلاق
- ۳۱..... عزای خار
- ۳۱..... عزای آتش
- ۳۱..... عزای خراشیدن
- ۳۲..... عزای شیشه
- ۳۲..... قمه زنی
- ۳۶..... قمه زدن وسوء استفاده دشمن
- ۳۷..... قفل زنی بدعتی عجیب و خلاف
- ۳۷..... از اضرار به نفس تا وهن اسلام و تخریب چهره ی شیعیان در رسانه ها:
- ۳۹..... استدلال های واهی بدون شواهد
۷. **رفتارهای خرافی**
- ۴۰..... زیارت سینه خیز
- ۴۱..... ماشین نگاری
- ۴۱..... گل مالی سرتاسری
- ۴۲..... خرافات سفره حضرت رقیه سلام اللهعلیها

۴۳..... ۸. استفاده از موسیقی ها و سبک های مبتذل.....

۴۳..... تغییر در ترانه های غربی

۴۴..... قالب شعر و آهنگ سبک و غیر مناسب

۴۴..... ۹. تحقیر

۴۵..... اظهار مطالب موهن

۴۵..... اهانت به انسان

۴۶..... سبّ دیگران

۴۷..... تمسخر

۴۸..... ۱۰. ایجاد تفرقه

۴۹..... **فصل سوم**

۴۹..... **آسیب های محتوایی عزاداری امام حسین (ع)**

۵۰..... مقدمه

۵۰..... ۱. تحریف

۵۰..... تحریف در لغت و اصطلاح

۵۱..... مصادیق تحریف

۵۱..... الف: دروغ

۵۳..... نمونه هایی از دروغ (تحریف لفظی)

۵۳..... نمونه اول

۵۴..... نمونه دوم

۵۵..... نمونه سوم

۵۶..... نمونه چهارم

۵۷..... نمونه پنجم

۵۷..... نمونه ششم

۵۸..... نمونه هفتم

۵۸.....	دو نمونه ی دیگر (تحریف معنوی)
۶۰.....	نمونه سوم.....
۶۳.....	نمونه های دیگر
۶۳.....	مطالب ذلت آمیز.....
۶۴.....	خواب و مکاشفه
۶۵.....	تحریف معنوی خطرناک تر از تحریف لفظی
۶۶.....	ب: غُلُو.....
۶۶.....	نکوهش غلو در قرآن و روایات.....
۶۷.....	مبارزه ائمه ی هدی با غالیان
۶۸.....	نمونه هایی از غلو در عزاداری ها
۶۸.....	۲. جامعه گریزی.....
۷۱.....	۳. غالب شدن بعد عاطفی و محبت بر بعد عقلی و معرفتی
۷۳.....	فصل چهارم
۷۳.....	راهکارهای آسیب زدائی عزاداری امام حسین علیه السلام
۷۴.....	مقدمه
۷۴.....	۱. راهکارهای مربوط به بنیان گذاران و گردانندگان مجالس عزاداری
۷۴.....	محوریت قرآن و عترت به جای خود محوری و خود رأیی
۷۵.....	رعایت اخلاص در نیت
۷۸.....	بالا بردن سطح شناخت
۸۰.....	عزاداری سنتی
۸۱.....	۲. راهکارهای مربوط به مبلغین و ذاکرین اهل بیت (ع)
۸۱.....	مبارزه با دین فروشی
۸۳.....	مبارزه با نقاط ضعف مردم
۸۴.....	عمل به دانش

۸۵.....	بدعت زدایی و خرافه ستیزی
۸۷.....	شناخت ویژه از فرهنگ دینی محل تبلیغ و برنامه ریزی
۸۸.....	روش صحیح تبلیغ
۹۲.....	به روز بودن تبلیغ
۹۳.....	رعایت اصول روانشناسی
۹۵.....	۳. راهکارهای مربوط به مسئولین ذی ربط
۹۵.....	سرمایه گذاری ویژه بر نسل جوان
۹۷.....	تقویت روح وحدت
۹۸.....	ایجاد تشکل های اسلامی
۹۹.....	اصلاح معیشت مبلغین
۱۰۰.....	جمع بندی
۱۰۰.....	نتیجه گیری
۱۰۱.....	منابع و مأخذ:

مقدمه

آسیب شناسی یکی از مسائل مهم در امور اجتماعی است چرا که نه تنها در امور تشریحی و جاری انسان، بلکه در همه پدیده های هستی، احتمال وجود آسیب وجود دارد. هم چنانکه اندیشه و عقاید و اخلاق و رفتار هر انسان ممکن است دچار آسیب و آفت گردد، شناخت به واقع این آسیب ها و کنترل و درمان آنها یکی از مهم ترین وظائف انسانی، اسلامی است. با توجه به این که عزاداری امام حسین (ع) یکی از شعائر و سنت های مهم شیعیان و محبان اهل بیت علیهم السلام است و از طرفی این سنت مهم از جهت اخلاقی مورد هجوم دشمن واقع گردیده است. به همین خاطر باید آسیب های اخلاقی عزاداری امام حسین ع را جدی گرفت و حتما آن را مورد بررسی قرار داد و بعد راهکارهایی را برای آسیب زدائی یافت تا جامعه ی دینی بر اثر این آسیب ها به انحطاط کشیده نشود.

هدف از این پژوهش، شناسایی آسیب های اخلاقی عزاداری امام حسین ع و راهکارهای آسیب زدائی است که طبق این هدف به پاسخ سؤالات تحقیق خواهیم رسید که آسیب های اخلاقی عزاداری امام حسین ع چیست؟ و راهکارهای آسیب زدائی عزاداری امام حسین ع چیست؟

این تحقیق به خاطر آگاهی بخشی سطح جامعه از اهمیت فوق العاده ای برخوردار است از آن جهت که انحرافات و تحریف ها و کارهایی انجام می شود که با روح انقلابی عاشوراء امام حسین (ع) سازگاری ندارد.

طبق بررسی هایی که انجام گرفته شده، تألیف و تحقیق مستقلی در این موضوع انجام نشده و تنها در لابلای برخی کتاب ها و مقالات مرتبط، از آن بحث شده، و وجه امتیاز این موضوع، ارائه تحقیقی مستقل در این موضوع است. زیرا اسناد مرتبط به صورت کلی و مطلق، آسیب های عزاداری امام حسین (ع) را بحث کرده اند و آسیب شناسی اخلاقی بررسی نشده است. و روش تحقیق به صورت توصیفی تحلیلی می باشد.

فصل اول

کلیات و مفاهیم

بیان مسئله

یکی از زمینه‌های رشد فضائل اخلاقی، عزاداری امام حسین (ع) می‌باشد. که به منظور تربیت انسان صالح و سالم و همچنین دستیابی به جامعه‌ای که فضائل اخلاقی در آن نهادینه شده باشد، از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار است. از طرفی این سنت و روش مهم از نظر اخلاقی مورد هجمه‌ی دشمن واقع شده است که اگر بتواند بی‌اخلاقی را در عزاداری امام حسین (ع) رسوخ دهد همین اهرم مهم اخلاقی را به اهرم ضد اخلاق تبدیل خواهد کرد.

در همین راستا این تحقیق به دنبال این است که با بررسی جامع آسیب‌های اخلاقی عزاداری امام حسین (ع) و راهکارهای آسیب‌زدایی، رشد فضائل اخلاقی فردی و اجتماعی را رقم بزند.

ضرورت و اهمیت تحقیق

دستیابی به فضائل اخلاقی همواره هدف و دغدغه حیات انسان و جامعه‌ی انسانی بوده است. با توجه به این‌که یکی از مؤثرترین زمینه‌ها در رشد اخلاقی فرد و جامعه، عزاداری امام حسین (ع) می‌باشد، در حالی که مورد هجمه‌ی کینه‌توزان انقلاب اسلامی واقع شده است. به همین خاطر بررسی آسیب‌های اخلاقی عزاداری امام حسین (ع) و ارائه‌ی راهکارهای آسیب‌زدایی، محور پژوهش حاضر قرار گرفته است.

اهداف

هدف اصلی: شناسایی آسیب‌های اخلاقی عزاداری امام حسین ع و راهکارهای آسیب‌زدایی

اهداف فرعی: ۱. شناسایی آسیب‌های اخلاقی در عزاداری امام حسین (ع) ۲. شناسایی راهکارهای آسیب‌زدایی در عزاداری امام حسین علیه السلام

سؤالات تحقیق

سؤال اصلی: آسیب‌های اخلاقی در عزاداری امام حسین (ع) و راهکارهای برطرف کردن آنها چیست؟

سؤالات فرعی: ۱. آسیب‌های اخلاقی عزاداری امام حسین ع چیست؟ ۲. چه راهکارهایی برای برطرف شدن این آسیب‌ها وجود دارد؟

پیشینه تحقیق

در زمینه‌ی بررسی آسیب‌های اخلاقی عزاداری امام حسین (ع) و راهکارهای آسیب‌زدایی از سوی اندیشمندان آثاری به رشته‌ی تحریر در آمده است که غالب نوشته‌های در این عرصه را می‌توان به عنوان پیشینه‌ی عام برای این تحقیق بشمار آورد از جمله تحقیقات در این زمینه موارد زیر است:

۱. مقاله «آسیب‌شناسی مجالس عزاداری، مجله پیام ویژه محرم ۱۳۸۶ شماره ۸۶» با نویسندگی جناب آقای رضا بابایی است که در مورد آسیب‌های عزاداری به صورت عام قلم‌پردازی نموده است. نگاه نویسنده به عزاداری‌ها به صورت مطلق و صرف مجالس بوده است.

۲. مقاله «آسیب‌شناسی عزاداری، مجله مبلغان، ۱۳۸۹ شماره ۱۳۵» با نویسندگی جناب آقای محمد مهدی فجری است. در این تحقیق نیز آسیب‌های عزاداری به صورت عام بررسی شده است.

۳. مقاله «عزاداری، آسیب‌ها و راهکارها» که به همت مجله نامه جامعه که در سال ۱۳۸۴ شماره ۱۴، به رشته‌ی تحریر درآمده است که هم‌چنین آسیب‌ها و راهکارهای عزاداری را به صورت مطلق بحث کرده است.

۴. کتاب «آسیب‌شناسی عزاداری، انتشارات ائمه (ع)، ۱۳۸۵» نوشته مرتضی فاطمی. در این نوشتار محقق به بررسی عام عزاداری پرداخته است.

۵. کتاب «آسیب‌شناسی عزاداری امام حسین (ع)، انتشارات صرفی پور، ۱۳۹۰» با نویسندگی اصغر کمالی است. این پژوهش نیز مثل تحقیقات قبلی عام است.

هم‌چنین در لابلائی کتب دیگر مثل کتاب «آسیب‌شناسی آیین عزاداری، انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۸۶» نوشته ابراهیم ابرهیمی به بحث آسیب‌های عزاداری پرداخته است اما همان‌گونه که اشاره شد مثل پژوهش‌های قبلی به صورت عام به بررسی آسیب‌های عزاداری پرداخته است. امتیاز این پژوهش بر این است که آسیب‌های عزاداری امام حسین (ع) را از حیث اخلاقی به صورت مستقل بررسی نموده و راهکارهای مناسب را ارائه نماید.

روش تحقیق

روش تحقیق توصیفی و تحلیلی است که به شیوه کتابخانه‌ای گردآوری و از اطلاعات و منابع کهن و جدید استفاده شده است.

مفاهیم

آسیب

آسیب در لغت عبارت است از آنچه موجب خرابی چیزی می شود؛ خسارت، گزند^۱ شود.

کاربرد اصطلاحی این واژه به موجودات زنده و اشیاء محدود نمی شود. امروزه این واژه در مسائل اجتماعی و فرهنگی نیز کاربرد فراوانی دارد.^۲

آسیب شناسی در اصطلاح علوم طبیعی، یعنی شناخت ریشه بی نظمی هادر تشکیلات جسم انسان. بنابراین در مشابهت کالبد انسانی با کالبد جامعه، آسیب شناسی اجتماعی اصطلاحی است که برای مطالعه و ریشه یابی بی نظمی ها و انحرافات اجتماعی به کار می رود. آسیب اجتماعی به هر گونه عمل فردی یا جمعی اطلاق می گردد که در چارچوب اصول اخلاقی و قواعد عام عمل جمعی یا غیر رسمی جامعه، محل فعالیت کنشگران قرار نمی گیرد، در نتیجه با منع قانون یا قبح اخلاقی و اجتماعی رو به رو می شود.^۳

اخلاق

اخلاق در لغت عبارت است از جمع خلق، شیوه های رفتاری ناشی از نظام ارزشی یک فرد، گروه یا جامعه.^۴ و هم چنین به صفات پایدار نفسانی - ملکات - اطلاق می شود صفاتی که صاحب آن قابل ستایش یا نکوهش باشد.^۵

اما این واژه در اصطلاح عبارت است از :

۱. غلامحسین صدری افشار، نسرین حکمی، نسترن حکمی، فرهنگ فارسی دو جلدی (فرهنگ فارسی)، ج ۱، ص ۴۶.
۲. حجت ا... بیات، آیین ها و آسیب ها، ص ۳۰.
۳. حجت ا... بیات، آیین ها و آسیب ها، ص ۳۰.
۴. غلامحسین صدری افشار، نسرین حکمی، نسترن حکمی، فرهنگ فارسی دو جلدی (فرهنگ معاصر)، ج ۱، ص ۱۱۹.
۵. مجتبی مصباح، فلسفه اخلاق، ص ۱۶.

۱) صفات نفسانی قابل تحسین و تقبیح، اعم از پایدار و ناپایدار

این معنا عام تر از معنای لغوی است و مطابق آن صبر یک ویژگی اخلاقی است، هر چند به صورت یک ملکه در نیامده باشد.

۲) صفات و کارهای قابل تحسین و تقبیح

این معنا از معانی قبلی نیز عام تر است و نه تنها شامل صفات نفسانی، بلکه شامل کارهایی که انجام می دهیم نیز می شود و به این معنا کارهای شخص را نیز جزء اخلاق وی محسوب می کنند.

۳) صفات و کارهای شایسته

اخلاق در این معنا از معنای قبلی خاص تر است و شامل صفات و کارهای ناپسند نمی شود و بدین معناست که ستم گری و خیانت در امانت را غیر اخلاقی می شمارند.^۱

عزاداری

عزادار در لغت عبارت است از دستخوش اندوه سخت بر اثر از دست دادن موجودی عزیز، سوگوار.^۲

کاربرد اصطلاحی این واژه مانند واژه صلاه، حج، زکات، اصطلاحی شرعی نیست که شناخت آن نیاز به تعریف شارع مقدس داشته باشد بلکه واژه ای است آیینی که نشان دهنده رفتار و مراسم خاصی است که در مواقعی به خصوص توسط اقوام و ملل گوناگون انجام می شود البته در روایات و دیگر منابع تاریخی الفاظی وجود دارد که می توان آنها را با معنای عزاداری برابر دانست مانند عزا، ماتم، نوحه، نائحه، تسلی، رثا و مرثیه.^۳ در حالی که بین این واژه ها فرقی نمی توان قائل شد.

۱. همان، ص ۶۸

۲. صدری افشار غلامحسین، حکمی نسرتن، فرهنگ فارسی دو جلدی (فرهنگ معاصر) ج ۲، ص ۱۴۳۴

۳. سایت ویکی فقه، (دانشنامه حوزوی)، ص تعریف عزاداری www.wikifeqh.ir

